

УДК 657: 336.2: 004.738.5

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ

О. Малецька, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-0004-7605

Н. Ціцька, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-3592-1585

З. МIRONCHUK, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-7044-6695

Я. Романюк, здобувач вищої освіти

ORCID ID: 0009-0007-2650-4353

Львівський національний університет природокористування

© О. Малецька, Н. Ціцька, З. МIRONCHUK, Я. Романюк, 2025

[https:// 10.31734/agrarecon2025.01-02.084](https://10.31734/agrarecon2025.01-02.084)

Малецька О., Ціцька Н., МIRONCHUK З., Романюк Я. Облік та оподаткування цифрових активів

У статті досліджено актуальні питання бухгалтерського обліку та оподаткування цифрових активів, зокрема криптовалют, в умовах глобальної цифровізації економіки. Визначено, що, попри зростаючу популярність криптовалют у світі, в Україні їхні класифікація та методика обліку залишаються недостатньо врегульованими. Проаналізовано теоретичні та практичні аспекти обліку й оподаткування цифрових активів.

Визначено, що облік цифрових активів залежить від їхнього використання підприємством, і вони можуть обліковуватися як нематеріальні активи, фінансові активи або запаси. Проаналізовано міжнародну практику обліку та оподаткування криптовалют, зокрема у США та ЄС. Наведено приклади бухгалтерських проводок для відображення операцій із криптовалютами. Розглянуто особливості оподаткування операцій із цифровими активами в Україні та за кордоном. Встановлено, що в міжнародній практиці цифрові активи зазвичай обліковують як нематеріальні активи або запаси. В Україні законодавство щодо обліку криптоактивів розвинене на недостатньому рівні, але є загальні підходи, які базуються на МСБО та НП(С)БО. З'ясовано, що фіскальна політика щодо податків на криптовалюту в зарубіжних країнах залежить від того, як їхнє законодавство трактує поняття віртуальних грошей. Виявлено, що у більшості країн фізичним особам потрібно сплачувати податок із криптовалют на приріст капіталу, тобто з прибутку, отриманого від продажу або купівлі активів.

Наукова новизна полягає в узагальненні теоретичних і практичних аспектів обліку та оподаткування цифрових активів в умовах недостатньої законодавчої врегульованості в Україні. Практичне значення дослідження полягає в наданні рекомендацій щодо обліку та оподаткування криптовалют для підприємств і фізичних осіб, а також у сприянні гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

Ключові слова: цифрові активи, криптовалюта, бухгалтерський облік, оподаткування, МСБО, НП(С)БО, фінансові активи, нематеріальні активи, запаси.

Maletska O., Tsitska N., Myronchuk Z., Romaniuk Y. Accounting and taxation of digital assets

The article examines key issues related to the accounting and taxation of digital assets, specifically cryptocurrencies, in light of the ongoing global digitalization of the economy. It highlights that despite the increasing popularity of cryptocurrencies worldwide, the classification and accounting practices for these assets in Ukraine are still inadequately regulated.

The study aims to analyze both the theoretical and practical aspects of accounting and taxation concerning digital assets.

It concludes that the accounting treatment of digital assets depends on how an enterprise uses them. These assets can be classified as intangible assets, financial assets, or inventories. The article reviews international accounting and taxation practices for cryptocurrencies, focusing on the United States and the European Union. It includes examples of accounting entries to record transactions involving cryptocurrencies. Additionally, it discusses the unique taxation aspects of digital asset transactions in Ukraine and abroad. The

research indicates that, in international practice, digital assets are primarily categorized as either intangible assets or inventories. In Ukraine, legislation surrounding the accounting of crypto assets is still developing; however, there are general approaches that align with International Accounting Standards (IAS) and National accounting regulations. The study reveals that the fiscal policy regarding cryptocurrency taxation in other countries varies based on how their laws define virtual money. Most countries require individuals to pay taxes on capital gains from cryptocurrencies, meaning taxes are levied on profits earned from selling or acquiring these assets.

The scientific innovation of this article lies in integrating theoretical and practical perspectives on accounting and taxation for digital assets, particularly considering the inadequate legislative framework in Ukraine. The practical significance of this study is to offer recommendations for businesses and individuals regarding the accounting and taxation of cryptocurrencies and to support the alignment of Ukrainian legislation with international standards.

Keywords: digital assets, cryptocurrency, accounting, taxation, IAS (International Accounting Standard), National accounting regulations, financial assets, intangible assets, inventories.

Постановка проблеми. Сучасна економіка дедалі більше цифровізується, що зумовлює появу нових фінансових інструментів, серед яких особливе місце посідають цифрові активи. Їх активно використовують як засіб розрахунків, інвестування та збереження вартості, що вимагає чіткого підходу до їхнього бухгалтерського обліку. Криптовалюта як один з елементів цифрового активу набирає дедалі більшої популярності у всьому світі.

Деякі країни, зокрема США та Європейський Союз, уже розробили певні норми щодо бухгалтерського обліку криптоактивів, тоді як в Україні їхня класифікація та методика обліку залишаються недостатньо врегульованими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку і оподаткування цифрових активів досліджували багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема Бочко О., Малецька О., Дранус Л. (2022) досліджують вплив цифрової економіки на конкурентоспроможність. Dulevski S. (2021) вивчає концепцію цифрового постійного представництва, розглядаючи його вплив на міжнародне податкове регулювання. Автор Швиденко А. (2020) досліджує оподаткування електронних послуг, що є дотичним до криптовалютного регулювання; Ганусич В. та Ганусич К. (2024) аналізують міжнародний досвід бухгалтерського обліку криптоактивів, акцентуючи на відмінностях регулювання. Орлов І. (2024) розглядає перспективи обліку криптовалют в Україні та у світі. Вчена Дробязко С. (2020) досліджує економічні, фінансові та правові аспекти цифрових активів, однак її робота не дає чітких методичних рекомендацій для бухгалтерського обліку криптоактивів. Автори Кова-

льова Т. та Хорошилова І. (2022) аналізують бухгалтерський облік віртуальних активів в Україні, приділяючи увагу регуляторним аспектам. Дослідники представили низку нормативних документів, які відображають і визначають загальні принципи обліку запасів, нематеріальних активів та фінансових інструментів, але не містять спеціальних норм для криптоактивів. Також у наукових працях досліджено міжнародні стандарти обліку і звітності як необхідність бухгалтерського забезпечення діяльності підприємств (Ціцька, Мирончук, Ціцький та Малецька, 2024). Зокрема висвітлено основні економічні аспекти обліку і оподаткування цифрових активів, однак залишилася низка прогалин у сфері практичного застосування стандартів бухгалтерського обліку, механізмів оподаткування та оцінки ризиків. У подальших дослідженнях варто зосередитись на інтеграції криптовалют у національні бухгалтерські та податкові системи, а також на адаптації міжнародного досвіду до українських реалій.

Постановка завдання. Наше завдання – дослідити теоретичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку й оподаткування цифрових активів. Для цього застосовано такі методи: аналіз та синтез – для визначення основних принципів бухгалтерського обліку цифрових активів, порівняльний аналіз – для дослідження криптовалют в розвинених країнах, контент-аналіз – для вивчення наукових публікацій і законодавчих актів, та статистичний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Облік цифрових активів (зокрема криптовалют) залежить від їхнього використання підприємством.

Криптовалюта – різновид цифрової валюти, емісія та облік якої виконується децентралізованою платіжною системою повністю в автоматичному режимі (без можливості внутрішнього або зовнішнього адміністрування, зокрема і державними органами) (Константін, 2024).

Криптовалюта – це комп’ютерний код, який створюється за допомогою шифрувальних (криптографічних) методів та математичних обчислень. Шифрування забезпечує анонімність, безпеку та надійність. На відміну від звичайних грошей, криптовалюти не мають фізичної форми та не адмініструються банками чи урядами. Тобто немає центрального органу, який може контролювати курс чи обіг віртуальної валюти. Курс криптовалюти визначається попитом на відкритому ринку (Березіна, 2024).

Криптовалютні платіжні системи не передбачають можливості примусового повернення коштів, оскільки не мають централізованого адміністрування. Фінансові активи не можуть бути заблоковані або вилучені без доступу до приватного ключа їхнього власника. Водночас можна використовувати посередницькі угоди, у яких завершення чи скасування транзакції вимагає згоди двох або трьох її учасників. У таких випадках сторони можуть добровільно тимчасово заблокувати свої активи як заставу. Фактично, криптовалюта надходить на спеціальний рахунок, доступ до якого можливий лише за спільною згодою кількох учасників, що передбачає можливість одноосібного розпорядження коштами.

Згідно із глобальним рейтингом прийняття криптовалют, Україна входить до п’ятірки лідерів. Перші чотири рядки посіли Індія, Нігерія, В’єтнам і США. У топ-10 увійшли також Філіппіни, Індонезія, Пакистан, Бразилія і Таїланд. Центральна, Північна та Західна Європа – друга за обсягом криптовалютна економіка у світі, яка поступається лише Північній Америці. На цей регіон із липня 2022 року по червень 2023 року припадало 17,6 % світового обсягу транзакцій, і за цей період він отримав 1 трильйон доларів США (Chainalysis, 2023) (рис.).

З огляду на стрімке поширення криптовалют у світі, проблема обліку і оподаткування операцій із віртуальними активами

дуже актуальна зараз. Кожна країна активно легалізовує криптовалюту та регулює її обіг.

У міжнародній практиці цифрові активи зазвичай обліковують як нематеріальні активи або запаси. В Україні законодавство щодо обліку криптоактивів розвинене недостатньо, але є загальні підходи, які базуються на МСБО та НПСБО (табл. 1).

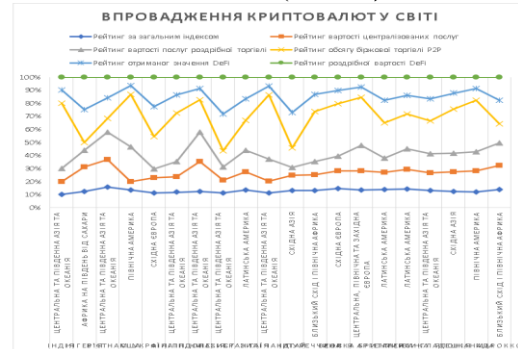

Рис. Рейтинг впровадження криптовалют у світі
Узагальнено авторами на основі: (Chainalysis (2023) *The 2023 Geography of Cryptocurrency Report*. Available at: <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/>)

Для відображення операцій із придбання криптовалюти в бухгалтерському обліку залежно від її класифікації можна застосовувати різні бухгалтерські операції. Криптовалюту зазвичай обліковують як нематеріальний актив або фінансовий актив (залежно від мети використання). Наведемо приклади бухгалтерських операцій для придбання криптовалюти (табл. 2).

Отож, як бачимо, криптовалюту купують за допомогою банківських коштів або іншого платіжного засобу. У разі використання альтернативних платіжних методів, наприклад, за допомогою криптовалютних бірж, проводки можуть бути адаптовані відповідно.

В Україні криптовалюта поки що не має чіткого правового статусу, але з ухваленням закону «Про віртуальні активи» та змін до Податкового кодексу визначаються основні принципи оподаткування.

Так, юридичні особи оподатковують прибуток від операцій із цифровими активами за стандартною ставкою 18 %. Якщо криптовалюта є нематеріальним активом, то прибуток/збиток визначається за її реалізації. Якщо фізична особа отримує дохід від операцій із криптоактивами, він оподатковується за такими ставками: податок із доходів фізичних осіб (ПДФО) – 18 %, і військовий збір (ВЗ) – 1,5 %.

Таблиця 1

Класифікація та нормативне регулювання обліку цифрових активів

Цифрові активи	Призначення	Нормативний документ
Нематеріальні активи	- підприємство зберігає криптовалюту як інвестицію або резерв - первісна оцінка за справедливою вартістю або собівартістю - подальша оцінка може здійснюватися за переоціненою вартістю або за собівартістю мінус амортизація	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи»
Фінансові активи	цифровий актив використовується для розрахунків або інвестування обліковується за справедливою вартістю через прибутки та збитки	Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти»
Запаси	компанія займається майнінгом або криптотрейдингом первісна оцінка – за собівартістю (витрати на майнінг охоплюють електроенергію, обладнання тощо)	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»; Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2 «Запаси»

Авторська розробка

Таблиця 2

Відображення в бухгалтерському обліку операцій із криптовалютою

Зміст господарської операції	Дт	Кт
1. Якщо криптовалюта обліковується як нематеріальний актив:		
Придбано криптовалюту за грошові кошти	12 «Нематеріальні активи»	31 «Рахунки в банках»
2. Якщо криптовалюта обліковується як фінансовий актив:		
Придбано криптовалюту за грошові кошти для інвестицій	20 «Запаси» або 37 «Інші поточні фінансові активи»	31 «Рахунки в банках»
3. Якщо криптовалюта обліковується як товар для перепродажу:		
Придбано криптовалюту для подальшого перепродажу	28 «Товари»	31 «Рахунки в банках»
4. Якщо криптовалюта обліковується як фінансовий актив на довгостроковий період:		
Придбано криптовалюту для довгострокового зберігання	14 «Довгострокові фінансові інвестиції»	31 «Рахунки в банках»

Авторська розробка

Фіскальна політика щодо податків на криптовалюту в зарубіжних країнах залежить від того, як їхнє законодавство трактує поняття віртуальних грошей. Наприклад, у США – це власність, у Великій Британії – капітальний актив, в Італії – різновид іноземної валюти. Оподаткування криптовалюти залежить від країни, де стягуються податок на прибуток, його розмір варіюється від 0 до 50 % (Chainalysis, 2023).

У більшості країн фізичним особам потрібно сплачувати податок із криптовалюти на приріст капіталу, тобто з прибутку, отриманого від продажу або купівлі активів. Таке оподаткування операцій із криптовалютами застосовують, коли здійснюють:

- покупку, якщо криптоактиви купують за фіатні (звичайні) гроші, у більшості випадків оподаткування не застосовується;
- продаж криптовалюти за готівку;

- обмін однієї криптовалюти на іншу;
- оплату товарів та послуг криптовалютою.

Європейський Союз ухвалив рішення про ринки криптоактивів та правила податкової прозорості, які застосовують до криптобірж. Емітентів зобов'язали регулярно публікувати інформацію про транзакції, з яких їхні учасники мають сплачувати збір. І хоча кожна держава ЄС самостійно встановлює правила функціонування цифрових активів та їх оподаткування, керівництво Союзу закликає країн-членів об'єднати зусилля для гармонізації чинних законів.

Висновки. З урахуванням швидкого розвитку цифрових активів та їхнього поширення на світових ринках, питання їхніх обліку та оподаткування стає дедалі актуальнішим. Криптовалюти, як цифрові активи, не мають централізованого органу управління,

а операції перевіряє мережа учасників, що забезпечує високу надійність і безпеку транзакцій. Проте відсутність централізованого адміністрування ускладнює процес їхнього правового регулювання та оподаткування.

В Україні законодавство щодо обліку цифрових активів ще не достатньо розвине, але вже є базові підходи до їхньої класифікації, зокрема як нематеріальних активів, фінансових активів або запасів, залежно від призначення. За міжнародними стандартами, цифрові активи обліковують відповідно до їхнього функціонального використання, що дає змогу розробити єдині підходи для облі-

ку та оцінки вартісних характеристик цих активів.

Оскільки криптовалюти активно використовують в Україні й у світі, зокрема на майнінгових платформах і криптотрейдингу, а також як інвестиційні інструменти, необхідно підвищити рівень правового та бухгалтерського регулювання цієї сфери. Крім того, важливо вдосконалити законодавчу базу для забезпечення прозорості операцій із криптоактивами, зокрема для правильного оподаткування доходів, отриманих від операцій із ними.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Березіна, А., 2024. Актив для інвестицій та платіжний інструмент. Що таке криптовалюта. *РБК Україна*, 7 квітня [online] Доступно: <https://www.rbc.ua/rus/news/aktiv-investitsiy-ta-platizhniy-instrument-1713283148.html> [Дата звернення 07 січня 2025].

Бочко, О., Малецька, О. та Дранус, Л., 2022. Парадигма конкурентоспроможності в умовах цифрової економіки. *Аграрна економіка*, 15 (1–2), с. 9–17.

Верховна Рада України, 2022. *Проект Закону України «Про віртуальні активи»* [online] Доступно: <https://ips.ligazakon.net/document/П023651> [Дата звернення 12 лютого 2025].

Константін, А., 2024. Як декларувати криптовалюту. *ЛІГА. Бізнес*, 13 листопада [online] Доступно: https://biz.ligazakon.net/analitics/231874_yak-deklaruvati-kriptovalyutu [Дата звернення 17 січня 2025].

Міністерство фінансів України, 2023. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [online] Доступно: <https://ips.ligazakon.net/document/REG4044?an=97> [Дата звернення 10 січня 2025].

Міністерство фінансів України, 2024. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» [online] Доступно: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17029> [Дата звернення 24 січня 2025].

МСФЗ, 2023. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [online] Доступно: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17052> [Дата звернення 23 січня 2025].

МСФЗ, 2023. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» [online] Доступно: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17021> [Дата звернення 12 січня 2025].

Орлов, І. В., 2024. Виклики та перспективи бухгалтерського обліку криптовалют в зарубіжних країнах та Україні. *Економіка та суспільство*, 70 [online] Доступно: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5431/5374>.

Товкун, Л. В. та Саєнко, А. Г., 2022. Правове регулювання обігу віртуальних активів у світі: сучасний стан та перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*, 10 [online] Available at: http://www.lsej.org.ua/10_2021/105.pdf [Дата звернення 14 січня 2025].

Ціцька, Н., Мирончук, З., Ціцький, П. та Малецька, О., 2024. Міжнародні стандарти обліку та звітності як необхідність бухгалтерського забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. *Вісник ЛНУП. Серія «Економіка АПК»*, 31, pp. 80–87.

Швиденко, А., 2020. Оподаткування е-послуг: огляд світової практики. *Юридична газета online*, 19 (725) [online] Доступно: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/opodatkuвання-eposlug-oglyad-svitovoyi-praktiki.html> [Дата звернення 12 січня 2025].

Chainalysis, 2023. *The 2023 Geography of Cryptocurrency Report* [online] Available at: <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/> [Дата звернення 12 січня 2025].

Dulevski, S., 2021. Digital permanent establishment. *Economic Archive*, 2020 (4) [online] Available at: <https://ssrn.com/abstract=3809235> [Дата звернення 12 січня 2025].

FATF, 2018. *Віртуальні активи та постачальники послуг з переказу віртуальних активів: керівництво з ризик-орієнтованого підходу* [online] Доступно: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/Керівнв.pdf> [Дата звернення 22 січня 2025]).

Hanusych, V. and Hanusych, K., 2024. Accounting for crypto assets: international experience and domestic prospects. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 6 [online] Available at: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/201> [Дата звернення 07 січня 2025].

Стаття надійшла 10.02.2025

